

Короткий звіт

Дослідження проблем та потреб українського громадського сектору в умовах війни

Київ 2023

Дослідження ініційоване Фондом Східна Європа та виконане компанією 4Service у межах проекту «Фенікс», що реалізується Фондом Східна Європа за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Зміст цього видання є виключною відповідальністю авторського колективу – Ганни Падалки, Олени Бікли, Андрія Білоскурського і необов'язково відображає погляди Європейського Союзу.

На запит Фонду Східна Європа компанія 4Service влітку 2023 року провела дослідження організацій громадянського суспільства (ОГС) у межах проекту «Фенікс», що фінансується Європейським Союзом.

Основна мета – оцінка потреб та проблем ОГС в умовах війни, а також ролі та місця організацій у процесі відбудови країни.

Результати дослідження стосуються таких тем, як:

- зміни в ОГС, які відбулись із початком повномасштабного вторгнення;
- проблеми та потреби ОГС на другому році повномасштабної війни;
- фінансування ОГС;
- оцінка проектної діяльності організацій;
- оцінка організаційних спроможностей;
- оцінка взаємодії з владою, ЗМІ та бізнесом;
- роль ОГС у відбудові країни.

Дослідження базується на комбінованому підході, який спирається на кількісні та якісні методи. Загалом опитали 621 представників організацій. З кожної організації по 1 представнику(-ці) (керівний склад): 601 – шляхом кількісного опитування, та 20 представників ОГС – під час якісного етапу дослідження.

Польовий етап припав на липень 2023 року.

Особливості поточного стану організацій громадянського суспільства (ОГС) в умовах війни

Географія і поточна тематика роботи

Найбільше організацій (53%), які взяли участь у дослідженні, було засновано у період від 2012 по 2021 роки. 23% організацій було створено в останні два роки – під час повномасштабної війни.

Згідно з результатами, більшість опитаних – 70% респондентів та 91% громадських організацій – не переїжджали через вторгнення. При цьому 79% організацій не змінили своєї діяльності через війну, 19% вказали, що адаптувались до нових умов, серед іншого – через зміну напрямку діяльності.

Серед опитаних організацій, які переїхали, найбільша частка припадає на північні та східні регіони: 35% та 24% відповідно, і найменша – на організації, що на заході країни (20%)¹. Показово, що переміщені організації зі Сходу України частіше за інших опитаних змінювали напрям своєї діяльності.

Експерти якісного етапу дослідження підтвердили зміну фокусу діяльності ОГС на території, які були найбільш постраждалі, активізацію діяльності в нових громадах і появу проблеми нетворкінгу та роботи громадських активістів за кордоном.

Основними напрямками діяльності організацій станом на липень 2023 є: волонтерство, гуманітарна допомога, культура, дозвілля, освіта, дослідження.

У східному регіоні вищий показник активності з гуманітарної допомоги (54%) порівняно з іншими регіонами. У західному регіоні помітний акцент на соціальних послугах (36%) та волонтерстві (37%).

Таблиця 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Яким видом діяльності ваша організація займається зараз?» за макрорегіоном, де працює організація, %

	Серед усіх опитаних	Центр	Північ	Схід	Південь	Захід
Гуманітарна допомога та волонтерство	40	39	42	54	40	37
Тренінги та консультації	39	38	39	38	41	40
Надання послуг (зокрема соціальні послуги)	32	32	30	29	32	36
Захист прав та представлення інтересів	20	20	25	25	17	18
Аналітика та дослідження	14	11	16	10	9	16
Реабілітація	13	12	12	15	20	11
Спортивні змагання, пропаганда здорового способу життя	3	4	2	0	3	3
Організація культурних заходів	2	0	2	0	2	3
Навколишнє середовище	1	1	1	0	0	2
Відмова	1	1	1	2	2	1
Інше	1	2	0	2	3	0
Психологічна допомога	1	0	0	4	2	0
Захист тварин та їх рятування	1	1	1	2	2	0
Інженерно-інфраструктурні потреби	1	0	1	0	0	1

1 Центр – Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська області;
Північ – Житомирська, Київська, Сумська, Чернігівська області та м. Київ;
Схід – Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області;
Південь – Миколаївська, Одеська, Херсонська області;
Захід – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області.

Фінансове забезпечення діяльності

Серед виявлених проблем із фінансовим забезпеченням діяльності ОГС:

- джерела фінансування ОГС нестабільні;
- організації не мають достатньо ресурсів на утримання штату працівників (в організаціях часто на постійній основі отримує зарплату лише бухгалтер, інші працівники – ситуативно, від проекту до проекту, звідси плінність кадрів);
- фінансування адміністративних витрат (офіс, транспорт, склади тощо) – це постійний пошук ресурсів, організаціям важко системно покривати адміністративні витрати (вони забирають невелику частину бюджету проекту, а в деяких проєктах передбачається оплата офісів на певний період);
- вирішенням багатьох фінансових проблем могло б стати соціальне підприємництво в межах ОГС, але для старту соціального бізнесу потрібні значні кошти, які організація не може знайти через проєкти (це не передбачається, не є в сфері уваги донорів);
- брак спеціалістів / нестача знань із фандрейзингу.

Таблиця 2. Відповідь на запитання: «Які джерела фінансування має ваша організація на сьогодні?»

	Серед усіх опитаних, %
Членські внески	34
Пожертви від громадян	27
Не маємо фінансування	27
Власна проєктна діяльність із залученням грантів	23
Пожертви від бізнесу	15
Власна господарська діяльність	7
Місцевий бюджет	6
Інше	4
Обласний бюджет	2
Державний бюджет	1
Відмова	1

Оцінка проєктної діяльності ОГС

Відповідно до результатів дослідження, 25% організацій вказали, що не реалізували жодного проєкту від початку повномасштабного вторгнення. 52% організацій мають до 20 проєктів. Ще частина організацій має більше 20 проєктів. 20% відмовились відповідати.

Після 24 лютого 2022 лише 17% організацій отримали міжнародну допомогу. 83% вказали, що не отримували такого фінансування.

Статистично значущі відмінності у відповідях на це запитання порівняно з усіма іншими опитаними були виявлені у тих респондентів, які переїхали: 29% організацій, які були релоковані, отримували гранти міжнародної технічної допомоги. А також частіше такі гранти отримували ті організації, які змінили напрям своєї діяльності – 36% проти 17% серед усіх опитаних.

Таблиця 3. Розподіл відповідей респондентів на запитання щодо причин неотримання грантів на момент опитування

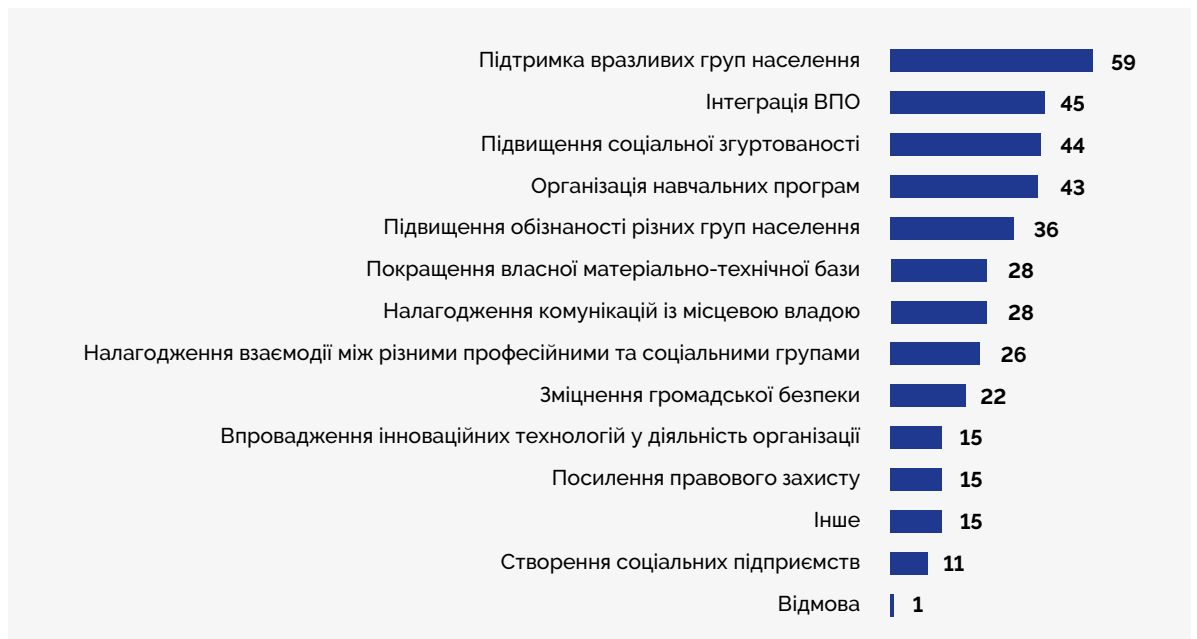
	Серед усіх опитаних, %
Не подавались через відсутність проєктного менеджера (немає ресурсу)	20
Не подавались через завантаження (іншими проєктами)	18
Не подавались, не було потреби	14
Не подавались, бо не віримо, що можна отримати грант прозоро	9
Подали, зараз очікуємо рішення	7
Подавали, але нам відмовили, не пояснивши причин	7
Не подавались, не на часі, війна в Україні	7
Не подавались, бо не відповідаємо технічним вимогам	7
Не подавались, не поінформовані	6
Не подавались, не було відповідних програм	4
Не подавались через короткі терміни для підготовки	4

	Серед усіх опитаних, %
Подавали, але нам відмовили через невідповідність технічним вимогам	3
Не подавались, бо ще не маємо грантової історії	3
Не подавались, немає часу	2
У процесі розроблення документації	2
Подавали, але відмовили через недосконалі проекти	1
Подавали, не пройшли, не вистачило коштів	1
Подавали, але нам відмовили через несвоєчасне подання	0

Серед організацій, які зареєстровані до 2000 року, значно більше тих, хто не подавав заявки на грант, бо не вірив, що можна отримати його прозоро – 25% (проти 9% серед усіх опитаних). А серед новостворених організацій значно більше тих, хто зараз очікує на рішення – 14% (проти 7% серед усіх опитаних), і тих, хто не подавав заявки через відсутність грантової історії – 8% (проти 3% серед усіх опитаних).

Ті організації, які мали гранти міжнародної технічної допомоги на момент опитування, зазначили, що таких грантів було 1–2 (58%), 3–5 (22%), 6–10 (11%) та 11–15 (3%).

Отримані грантові кошти переважно були спрямовані на підтримку вразливих груп населення, інтеграцію внутрішньо переміщених осіб, підвищення соціальної згуртованості, організацію навчальних програм, підвищення обізнаності різних груп населення.

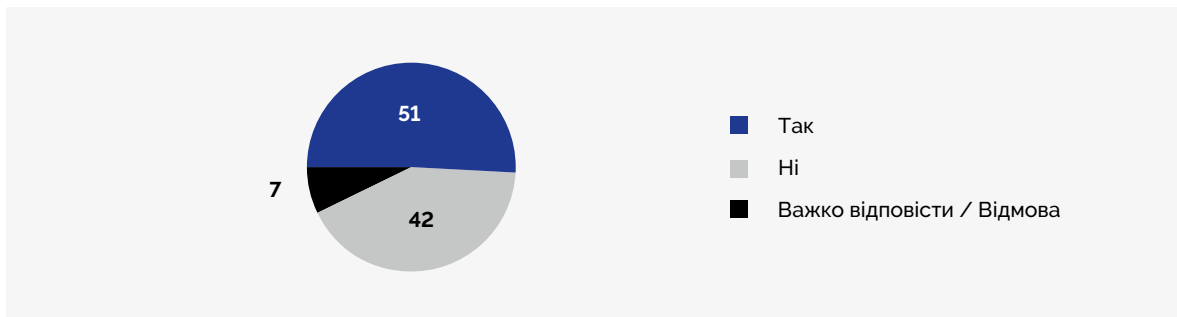

Графік 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «На вирішення яких проблем були спрямовані проєкти?», %

Цільовими аудиторіями, для яких були реалізовані ці гранти, переважно були внутрішньо переміщені особи (58%), молодь (27%), люди з інвалідністю (24%) та діти (23%). Найменше уваги було приділено представникам ЛГБТ-спільноти (2%), сиротам (3%) та ветеранам війни чи їхнім сім'ям (6%).

Оцінка спроможностей організацій

У цьому блоку вивчали наявність політик та процедур, ситуацію із залученими спеціалістами в організації (кадрами), а також отримали дані самооцінки організацій щодо розвитку тих чи інших компетенцій та сфер роботи.

Діаграма 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи має ваша організація сформульовані політики та процедури?», %

Отже, найменше організацій мають розробленими положення про моніторинг і оцінювання (21%) та фандрейзингові план / політику (20%).

Натомість статут, стратегічний план, документ, який визначає загальний курс розвитку організації, має 44% опитаних організацій. 41% мають комунікаційний план, який визначає, як організація планує спілкуватися зі своїми ключовими аудиторіями.

Більшість організацій має значний дефіцит спеціалізованих професійних позицій. Так, 85% опитаних зазначили, що в їхній організації немає фандрейзера(-ки); 83% – фахівців із моніторингу і оцінювання. 81% не мають спеціаліста(-ки) із закупівель; 70% організацій не мають спеціаліста(-ки) із комунікацій:

Таблиця 4. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи є у вашій організації такі спеціалісти?», %

	Так, на повну ставку	Так, за сумісництвом	Ні	Складно відповісти / відмова
Фандрейзер(-ка)	1	9	85	5
Фахівець / фахівчиня із моніторингу та оцінювання	2	11	83	4
Спеціаліст(-ка) із закупівель	2	13	81	4
Фахівець / фахівчиня із роботи з кадрами	3	14	80	4
Спеціаліст(-ка) із розроблення стратегії	1	14	80	5
PR-менеджер(-ка)	1	14	80	5
ІТ-спеціаліст(-ка)	1	17	75	6
Координатор(-ка) волонтерів	3	19	71	7
Спеціаліст(-ка) із комунікацій	4	20	70	6
Юрист(-ка)	3	24	66	7
Фінансовий(-а) менеджер(-ка) / бухгалтер(-ка)	9	32	52	7
Керівник(-ця) / координатор(-ка) проектів	18	31	39	12

Щодо залучення волонтерів, трохи більше 40% опитаних організацій мають загалом до 20 волонтерів, яких залучають до реалізації різних видів діяльності. 19% мають 1–5 волонтерів, 14% – 6–10 волонтерів, 12% – 11–20 волонтерів.

На думку респондентів, їхня спроможність може значно посилитись за рахунок фінансування – так вважає 68% опитаних, навчання – думка 32% респондентів, консультування – так відповіли 23% організацій.

Графік 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Укажіть, будь ласка, якої зовнішньої підтримки вам не вистачає для посилення спроможності?», %

Графік 3. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Яка ще додаткова підтримка вам була б у пригоді?»

Особливу підтримку в питаннях матеріально-технічного оснащення потребують організації на сході країни – 63%, а допомоги у розробленні стратегічних планів – ті організації, які перемістились – 27% (проти 16% серед усіх опитаних).

Про аспекти роботи та самооцінку ОГС

Відповідно до самооцінки аспектів роботи, більшість організацій вважають себе середніми або достатньо компетентними в більшості сфер, зокрема в управлінні, людських ресурсах та внутрішній комунікації. Однак існують окремі аспекти, такі як залучення ресурсів та інноваційні технології, де організації відчувають

більший дефіцит компетенцій. Так, рівень своєї матеріально-технічної бази оцінюють як дуже низький 19% респондентів, 17% респондентів вважають, що їхній рівень у фінансовому менеджменті є теж доволі низьким, фандрейзинг – 16% поставили собі дуже низку оцінку.

Найкраще розвинутою, на думку ОГС, є спроможність управління проектами та програмами. Натомість потребують суттєвого розвитку адвокація, система моніторингу та оцінки організації, проектів та програм; розбудова партнерських відносин ОГС із державною владою, покращення доступу до ухвалення рішень на місцевому рівні.

Проблеми та потреби організацій

За результатами опитування організації зазначили такі актуальні для них внутрішні та зовнішні проблеми.

Графік 4. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Оцінюючи поточний стан організації, які внутрішні проблеми ви спостерігаєте зараз найчастіше?», %

Графік 5. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Оцінюючи поточний стан організації, які зовнішні проблеми ви спостерігаєте зараз найчастіше?», %

Примітно, що брак коштів найбільше відчувають організації, які були створені у 2022–2023 роках (74% порівняно з 63% серед усіх опитаних), а найменше ті, хто працює від 2001 року. Натомість вищий показник емоційного вигорання зазначили представники організацій, які були створені від 2012 по 2021 роки. Також емоційне вигорання більше притаманне тим організаціям, які зараз є релокованими.

Натомість серед зовнішніх проблем найчастіше називали низьку підтримку з боку місцевої влади (42%), донорів / міжнародних організацій (39%), бізнесу (30%).

Навчання та розвиток

Визначені організаціями нагальні потреби цілком корелюють із їхнім запитом на навчання. Так, багато ОГС зацікавлені в допомозі щодо розроблення стратегічних планів, тренінгів із фандрейзингу, управління ризиками, а також обміну досвідом з іншими ОГС.

Загальні потреби ОГС:

- допомога у підготовці та розробленні конкурсних заявок та грантів: 54%;
- фінансова підтримка: 53%;
- оновлення матеріально-технічної бази: 42%. Особливо актуально це для ОГС на сході країни (63%);
- допомога зі стратегічним плануванням: 16% з-поміж усіх опитаних, а серед релокованих ОГС – 27%.

Тематики навчання, які є актуальними на сьогодні:

- написання проєктів (50%);
- побудова відносин із громадськістю, бізнесом, владою (40%);
- управління організацією (36%);
- вивчення мов (33%);
- фандрейзинг (33%).

Найбільший брак знань щодо комунікаційної та проєктної діяльності зафіксовано серед новостворених організацій (2022–2023 рр.). Для них здебільшого актуальним є навчання з написання проєктів – 61%, побудови відносин із громадськістю, бізнесом, владою – 46%, написання звітів – 34%, роботи зі ЗМІ – 34%.

Серед організацій сходу переважає потреба у вивченні мов – 48% проти 33% серед усіх опитаних, а серед організацій, які змінили напрям діяльності, більш актуальне навчання з написання звітів – 35% проти 25% серед усіх опитаних.

Таблиця 4. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Які тематики для навчання є для вас найбільш актуальними сьогодні?»

	Серед усіх опитаних, %
Написання проєктів	50
Побудова відносин із громадськістю, бізнесом, владою	40
Управління організацією (фінансовий менеджмент, стратегічне планування, робота з персоналом тощо)	36
Вивчення мов	33
Фандрейзинг	33
Психологія в умовах війни / після війни (для дітей, дорослих, команд)	31
Особливості роботи з уразливими соціальними групами (військові, ВПО, люди з травматичним досвідом тощо)	30
Цифрова грамотність	27
Написання звітів	25
Робота зі ЗМІ	24
Безпека (мінна безпека, перша медична допомога тощо)	22
Власний бізнес (як розвивати свою справу, законодавство, інструменти тощо)	22
Моніторинг і оцінювання	22
Командобудування	22
Не маємо потреб у додатковому навчанні	8
Інше	3
Відмова / Складно відповісти	2

81% опитаних відповіли, що участь у програмах та проєктах з розвитку інституційної спроможності, що фінансуються міжнародними донорами, є для них актуальними; для 14% – ні, ще 5% не змогли відповісти.

Узагальнені дані якісного дослідження потреб ОГС щодо необхідності особливих знань для:

здійснення своїх активностей сьогодні, зокрема:

- аналізу ресурсів організації;
- обміну досвідом з організаціями з інших регіонів України, серед іншого – щодо проектної роботи;
- першої медичної допомоги;
- побудови діалогу з бізнесом, громадами, місцевою владою, лікарями;
- організації роботи з будинками сімейного типу.

здійснення своїх активностей у процесі відновлення громад:

- вирішення екологічних проблем у громаді;
- запровадження молодіжної політики у громаді;
- досвід відновлення та розвитку територій, які були звільнені;
- комунікація для психологічної підтримки та інтеграції осіб, які були на окупованих територіях;
- комунікація з особами, які були свідками бойових дій (діти, дорослі) для психологічної підтримки;
- комунікація з місцевою владою;
- робота з місцевими бюджетами;
- соціальна робота з інфікованими ВІЛ/СНІД та туберкульозом, профілактика захворювань.

Оцінка взаємодії з владою, ЗМІ та бізнесом

У межах опитування респондентам надали можливість оцінити рівень розвитку взаємовідносин їхньої організації з різними суб'єктами. Оцінка рівня взаємодії з місцевою владою респондентами така: хоча 28% вважають, що потенціал співпраці з владою достатній, 26% сказали, що влада не підтримує громадських організацій. Результати опитування засвідчили, що найвищий рівень взаємовідносин (зразковий рівень) вони мають із засобами масової інформації та іншими ОГС.

Високий рівень взаємовідносин із громадою респонденти відзначили у 33% відповідей.

Найнижчий рівень взаємовідносин (первинний рівень) організації мають з урядовими структурами / державними органами влади (26%) та донорами (25%).

Найменше організації виявились задоволеними доступом до ухвалення рішень: 27% респондентів відповіли, що вони зовсім не задоволені цим критерієм, а 26% респондентів виявили невдоволення залученням громадськості до розроблення політики, 25% респондентів не задоволені саме комунікаційним аспектом спілкування з місцевою владою.

Таблиця 5. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Оцініть рівень розвитку взаємовідносин вашої організації з ... Для оцінки використовуйте 5-ти бальну шкалу, де 1 означає первинний рівень, а 5 – зразковий»,%

Відносини з:	Первинний рівень	Початковий рівень	Помірний розвиток	Високий розвиток	Зразковий рівень	Складно відповісти
Донорами	25	11	19	19	15	11
Засобами масової інформації	16	9	28	27	15	5
Іншими ОГС	11	9	27	32	15	5
Органами місцевого самоврядування	21	13	26	23	12	5
Урядовими структурами / державними органами влади	26	14	25	19	7	9
Широкою громадськістю / громадою	7	9	33	33	13	5

Роль ОГС у відбудові країни у повоєнний час

90% опитаних планують долучитися до процесу відбудови країни / громади.

Для участі у процесі відбудови респондентам найбільше не вистачає:

- фінансування (33%);
- закінчення війни, перемоги, миру (17%);
- співпраці, підтримки з боку влади (10%);
- часу (7%);
- досвіду, знань (5%).

Роль організації у процесі відбудови країни респонденти бачать такою:

- гуманітарне реагування (39%);
- освітні послуги (35%);
- соціальний захист (31%);
- психологічна підтримка (27%);
- інформаційна сфера (19%).

Аналіз відповідей свідчить, що візія ролі організацій у процесі відбудови країни за часом заснування організації дещо різна.

Організації, засновані до 2000 року і після 2022 року, віддали перевагу відновленню інфраструктури, з відсотками 41% і 46% відповідно. Організації, які були створені у період від 2001 по 2011 роки, виявили менший інтерес до цього напрямку (25%).

Психологічна підтримка: цей напрям частіше називали новіші організації, зокрема ті, які були створені в період від 2012 по 2023 роки.

Організації, засновані до 2000 року, обрали освітні послуги як один з основних напрямів (22%), тоді як організації, засновані в період від 2001 по 2011 роки, засвідчили менший інтерес до цього напрямку (12%).

Організації на сході країни обрали відновлення інфраструктури як найбільш пріоритетний напрям своєї потенційної роботи (53%).

Організації в північному та східному макрорегіонах засвідчили більший інтерес до відновлення економіки, ніж організації в інших регіонах.

Найбільший інтерес до психологічної підтримки було виявлено організаціями західного регіону (41%).

Загалом відновлення інфраструктури та психологічна підтримка є ключовими напрямками для більшості організацій незалежно від часу їхнього заснування чи місця розташування.

**З повним текстом дослідження
можна ознайомитися
за [посиланням](#)**

Контакти:

Фонд Східна Європа

01033, Київ,
вул. Сакаганського, 83, 3-й поверх

+38 (050) 443-72-58

info@eef.org.ua
<https://eef.org.ua>

